

ตามเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง

70 สัมผัสฉัตรฉลองรัชธรรมราชา

Comparison of the King in Eulogy Poem of
Seventy-Year Anniversary of Rajdhammaraja

สันติภาพ ชารัมย์¹ / Santiphap Charamt¹

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹ Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Buriram Rajabhat University,

Buri Ram 31000, Thailand

Email: big_addy@hotmail.com

Abstract

This article aimed to study a comparison of the king in eulogy poem of seventy-year anniversary of Rajdhammaraja from texts of 70 poems, using descriptive analysis. The study revealed that there was twofold comparison of the king as follows: 1) strategy of presenting comparison of king was simile, metaphor, hyperbole, metonymy, rhetorical question. 2) concept of using comparison of the king was comparison of position, quality, charisma. Presenting of comparison of the king in such a way was the poetic composition that poet used to convey his idea to eulogy the king, which indicated the importance of using comparison in the literature of eulogy, which reflected the good image of the king.

Keywords: comparison of the king, honorary poem, seventy-year celebration of Rajdhammaraja

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมผัสจรรย์ฉลองรัชธรรมราชาจากบทประพันธ์รวมทั้งสิ้นจำนวน 70 บท ใช้วิธีการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า มีการนำเสนอความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ 2 ด้าน ดังนี้ 1) กลวิธีในการเสนอความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การใช้ความเปรียบแบบอุปมา การใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ การใช้ความเปรียบแบบอติพจน์ การใช้ความเปรียบแบบนามนัย และการใช้ความเปรียบแบบปฏิพจน์ 2) แนวคิดในการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระราชฐานะ การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระคุณสมบัติ และการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับการเสริมบารมี การนำเสนอความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ดังกล่าวถือเป็นกลวิธีการประพันธ์อย่างหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อแนวคิดเกี่ยวกับการยกย่องพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ทำให้เห็นความสำคัญของการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ที่มีผลส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์

คำสำคัญ: ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์, กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ 70 ปีสัมพัจฉรฉลองรัชธรรมราชา

บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่มีความสำคัญและอยู่คู่กับชนชาติไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวและศรัทธารวมจิตใจของคนในชาติ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีกษัตริย์ปกครองมาตลอด การที่สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยสามารถคงอยู่ได้อย่างต่อเนื่องนั้นแสดงว่าสถาบันพระมหากษัตริย์มีความชอบธรรม ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ปกครองหรือในฐานะประมุขของประเทศก็ตาม สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย

พระราชพิธีบรมราชาภิเษกหรือพระราชพิธีเสด็จขึ้นครองราชย์อย่างเป็นทางการมีขั้นตอนต่างๆ ซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่โบราณกาลล้วนแต่มีความหมายลึกซึ้งเป็นการถวายพระเกียรติยศแด่พระมหากษัตริย์เสมือนเป็นเทพเจ้าแห่งโลกมนุษย์

พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะสมมุติเทพ ตามความเชื่อแต่บรรพกาล ทรงกอปรด้วยชัตติยราชภาวะและชัตติยราชธรรม นำพาประเทศให้คลาดแคล้วปราศจากภัยอันตราย อีกทั้งยังคงรังสรรค์ความรุ่งโรจน์ให้แก่อาณาจักรสยาม (Itrat, 2003: 76) กวีในฐานะราษฎรในพระองค์จึงได้แสดงความจงรักภักดีโดยการแต่งบทประพันธ์สรรเสริญและยกย่องพระเกียรติคุณแห่งพระมหากษัตริย์ให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนยิ่งขึ้นนับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา

วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติเป็นกวีนิพนธ์ประพันธ์ขึ้นเพื่อสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระเจ้าแผ่นดินในวาระต่าง ๆ เทิดทูนพระปรีชาสามารถ และบันทึกพระราชกรณียกิจสำคัญที่สร้างคุณูปการยิ่งใหญ่แก่อาณาจักรสยาม ในอดีตพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ส่วนใหญ่คือด้านการสงคราม การกอบกู้อิสรภาพของบ้านเมือง อาทิ วรรณคดีเรื่อง โคลงยวนพ่าย และลิลิตตะเลงพ่าย และนำวีรกรรมที่โดดเด่นในรัชสมัยมากล่าวสดุดี ต่อมาเมื่อบ้านเมืองสงบร่มเย็น กวีจึงนำพระราชกรณียกิจด้านอื่นๆ มาประพันธ์เฉลิมพระเกียรติ เช่น พระราชกรณียกิจด้านการศาสนา การปกครอง การสร้างสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมเรื่องลิลิตเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสดุดีพระราชกรณียกิจด้านการปกครอง การปรับปรุงและทำนุบำรุงสยามประเทศให้ทันสมัย โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม ยังผลให้บ้านเมืองในรัชสมัยของพระองค์เจริญก้าวหน้าและสงบร่มเย็น (Department of Fine Arts, 2016: 189)

การจัดพิมพ์หนังสือร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติเป็นวาระที่กรมศิลปากรประชุมกวีในรัชสมัยเพื่อประพันธ์บทกวีนิพนธ์สรรเสริญพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ธรรมเนียมการแต่งวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรตินั้นปรากฏมาแต่โบราณ ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมสรรเสริญพระเกียรติเรื่องต่าง ๆ เช่น คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราสาททอง โคลงยกย่องพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี โคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โคลงต้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และโคลงเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น (Department of Fine Arts, 2016: 188) ส่วนรูปแบบคำประพันธ์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติมีหลากหลาย แตกต่างไปตามความถนัดของกวี จึงปรากฏว่าวรรณกรรมบางเรื่องประพันธ์ด้วยโคลง บางเรื่องแต่งเป็นฉันท์ เช่น คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติพระพุทธรูปเจ้าหลวงปราสาททอง เป็นต้น บางเรื่องอาจจะแต่งด้วยคำประพันธ์หลายชนิดผสมกัน เช่น ลิลิต ซึ่งประกอบด้วยคำประพันธ์ชนิดร้อยและ

โคลง เช่น ลิลิตคำหลวงยอพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

เนื่องในโอกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 70 ปี พุทธศักราช 2559 นับเป็นวาระสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ของชาติ ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าต่างมีความปีติโสมนัสเป็นล้นพ้น รัฐบาลโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจึงพร้อมใจกันจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลดังกล่าวกระทรวงวัฒนธรรมได้พิจารณาเห็นชอบให้กรมศิลปากรจัดพิมพ์หนังสือร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติ น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายเป็นราชสักการะด้วยความจงรักภักดี และเผยแพร่พระเกียรติคุณให้แก่ไพศาล

หนังสือ “กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมพัจฉรฉลงรัชธรรมราชา” เป็นหนังสือรวมบทกวีเฉลิมพระเกียรติที่กรมศิลปากรโดยสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ได้เรียบเรียงกวีทั่วทุกภูมิภาค ศิลปินแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสร้างสรรค์บทกวี พรรณนาพระราชประวัติ พระอัจฉริยภาพ พระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนพระราชกรณียกิจงานนันทนาการที่ทรงอุทิศพระวรกาย กำลังพระปัญญา และกำลังพระราชทรัพย์ ปฏิบัติบำเพ็ญตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติ เพื่อความผาสุกของพสกนิกรชาวไทยทั่วราชอาณาจักร และเพื่อความเจริญมั่นคงของประเทศชาติ (Department of Fine Arts, 2016: 11) มีบทประพันธ์รวมทั้งสิ้นจำนวน 70 บท การรังสรรค์วรรณกรรมร้อยกรองเฉลิมพระเกียรตินี้ นอกจากเพื่อน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายเป็นราชบูชาเนื่องในโอกาสมหามงคลแล้ว ยังเป็นการรักษาสืบทอดประเพณีการประพันธ์วรรณกรรมสดุดีพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ เฉกเช่นกวีไทยในอดีตได้ปฏิบัติสืบมาแต่ครั้งโบราณด้วยลักษณะเด่นประการหนึ่งของกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติคือความเปรียบ

จากการศึกษา กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมพัจฉรฉลงรัชธรรมราชา เพื่อวิเคราะห์ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ พบการนำเสนอความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ 2 ด้าน ได้แก่ กลวิธีในการเสนอความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ และแนวคิดในการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

กลวิธีในการเสนอความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติถือเป็นกลวิธีการประพันธ์อย่างหนึ่งที่มีผู้ประพันธ์ต้องการสื่อแนวคิดเกี่ยวกับการยอพระเกียรติ

พระมหากษัตริย์ เป็นการเชิดชูและสวดดีพระมหากษัตริย์ในฐานะเทวราชา หรือสมมุติเทพ ผสมผสานกับความเป็นพุทธราชา อันหมายรวมถึงความเป็นธรรมราชา ซึ่งเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งของความเป็นกษัตริย์

กลวิธีในการเสนอความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์คือ วิธีการใช้ถ้อยคำหรือวิธีการถ่ายทอดความคิดของกวีในการเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์กับสิ่งอื่น หรือวิธีการใช้ถ้อยคำที่แฝงไว้ซึ่งนัยของความหมายอันเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งก่อให้เกิดความคิด ความรู้สึก และภาพที่เด่นชัดของพระมหากษัตริย์ผู้อ่าน ทั้งนี้เป็นไปเพื่อการกล่าวถึงพระเกียรติคุณรวมทั้งการยกย่องสรรเสริญพระมหากษัตริย์ เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของวรรณคดียอพระเกียรติ และวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ เรื่อง 70 สัมผัสจักร์ฉลองรัชธรรมราชา มีกลวิธีในการเสนอความเปรียบที่สำคัญเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ผลการใช้ศึกษาพบการใช้ความเปรียบแบบอุปมา การใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ การใช้ความเปรียบแบบอติพจน์ การใช้ความเปรียบแบบนามนัย และการใช้ความเปรียบแบบปฏิพจน์ดังต่อไปนี้

1. การใช้ความเปรียบแบบอุปมา คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะอันโดดเด่นบางประการที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน โดยใช้คำเชื่อมแสดงความเปรียบเทียบ เช่น เหมือน ราว รวากับ เปรียบดุจ ประดุจ ดัง ดัง เฉก เช่น เพียง เพียง ประหนึ่ง ถนัด กล เล่ห์ บีมว่า ปาน ครุณา ปูน พ่าง ละม้าย แม่น เป็นต้น (Wetphada, 1998: 41) ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมผัสจักร์ฉลองรัชธรรมราชา ปรากฏการใช้ความเปรียบแบบอุปมาเพื่อเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์กับสิ่งต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภูมิ ผืนแผ่นดินดาว	แดนสยาม
พล พระยิงพลังยาม	ปกหล้า
อดุลย เกียรติยศงาม	สง่าศักดิ์ ศรีแฮ
เดช ดุจธรรมจักรกล้า	ปิดป้องอาธรรม์

(Department of Fine Arts, 2016: 51)

จากบทประพันธ์ข้างต้นพบว่าผู้ประพันธ์ได้ใช้ความเปรียบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เหมือนดังธรรมจักร ซึ่งเป็นเครื่องหมายในพระพุทธศาสนา เปรียบพระมหากษัตริย์เหมือนพระธรรมที่คอยปกป้องประชาชนและประเทศชาติให้พ้นจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

ตั้งองค์บริหารภัณฑศิลป์ทั่วโลก มาสร้างโคกสร้างสุขดับทุกข์เข็ญ
โพธิสมภารดาดลชนรมเย็น พระบำเพ็ญทศธรรมนำहत्य
 (Department of Fine Arts, 2016: 85)

บทประพันธ์ข้างต้นเป็นการเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์เหมือนดังพระนารายณ์
 อวตารสู่โลก เพื่อปกป้องรักษาบ้านเมืองให้พ้นจากความทุกข์เข็ญ และพสกนิกรมีความร่มเย็น
 เป็นสุข

เพ็ญพระยศดงามล้ำเลิศค่า **ประดุกเทพจากฟ้าแดนสวรรค์**
ก้องพระเกียรติขจรไกลไปนรินทร์ อภิวันท์ขอพระองค์ทรงพระเจริญ
 (Department of Fine Arts, 2016: 97)

บทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ใช้การเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์เหมือนเทวดา
 ที่อยู่บนสรวงสวรรค์ มีพระเกียรติยศสูงส่ง ขจรขยายไปไกล

ตั้งสุริยสีทองแสงส่องหล้า ให้รู้ว่าห้วงราตรีมีวันใหม่
ดุดประทีปเทียนทองส่องไฟท จุดแรงใจให้พลังหวังเรืองเรื่อง
 (Department of Fine Arts, 2016:57)

บทประพันธ์ข้างต้นเปรียบพระมหากษัตริย์เหมือนพระอาทิตย์ที่ส่องแสงสว่าง
 มาสู่โลก และเปรียบพระมหากษัตริย์เหมือนดวงประทีปที่ให้แสงสว่างแก่แผ่นดิน ช่วยทำให้
 ประชาชนมีพลังและกำลังใจในการดำเนินชีวิต

“ทศพิธราชธรรม” นากษัตริย์ สว่างรัฐราษฎร์รุ่งพระมั่งหมาย
รังสรรค์เสริมเพิ่มสุขดับทุกข์คลาย **ตั้งเดือนฉายขึ้นฟ้างามราตรี**
 (Department of Fine Arts, 2016: 85)

บทประพันธ์ข้างต้นกล่าวเปรียบเทียบพระมหากษัตริย์เหมือนพระจันทร์ที่
 ฉายแสงยามกลางคืน ให้ความสว่างไสวแก่พสกนิกร เสริมสร้างความสุขและช่วยให้ความ
 ทุกข์ของประชาชนคลายทุเลา

มหाराชันวัญแคว้นแห่งแผ่นดินภพ ทวยราษฎร์นบประนมก้มเกศี
แสดงความจงรักและภักดี แต่ภูมิ “พระเจ้าอยู่หัว” ผู้เกรียงไกร
พระเกียรติยศเกริกก้องคุ่มครองโลก พระปัดโคกให้ไทยสุขทุกสมัย
เพียงพิรุณฉ่ำฟ้าสุราลัย ขโลมใจชาวสยามทั่วสี่มา
 (Department of Fine Arts, 2016: 55)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบพระมหากษัตริย์เหมือนดั่งฝนที่ตกลงมาจากฟ้าเพื่อช่วยขโลมใจให้ความชุ่มชื้นแก่พสกนิกรไทยทั้งแผ่นดิน

2. การใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ คือ การเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งว่ามีคุณสมบัติร่วมหรือเช่นเดียวกันกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำเปรียบ เป็น คือ หรือไม่ปรากฏคำเปรียบก็ได้ สิ่งที่น่ามาเปรียบนั้นมาจากวงความหมายต่างกัน โดยเรียกสิ่งที่เป็นต้นแบบในการเปรียบเทียบว่า *สิ่งเปรียบ* หรือ *แบบเปรียบ* และเรียกสิ่งที่ถูกนำไปเปรียบว่า *สิ่งที่ถูกเปรียบ* สิ่งที่เป็นแบบเปรียบนั้นจะมีความเป็นรูปธรรมชัดเจนมากกว่าสิ่งที่ถูกเปรียบ (Phonpradapphet, 2017: 65) ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมผัสจรัสลงรัชธรรมราชาปรากฏการใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์เพื่อยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระ มอบแสงสว่างสิ้น	มีดมน
บิดาแห่งมหาชน	ชื่นพร้อม
แผ่นดิน สยามกล	สุพรรณภพ
นิกร ประชาผ่องแผ้ว	ทั่วถ้วนทั่วระแหง

(Department of Fine Arts, 2016: 51)

๕ คือพ่อของแผ่นดินป็นประเทศ สายพระเนตรยาวไกลไปทั่วหล้า
โลกเลื่องลือคือกษัตริย์นักพัฒนา พระบุญญาแผ่ป้องคุ้มผองไทย

(Department of Fine Arts, 2016: 153)

จากบทประพันธ์ทั้งสองบทข้างต้นผู้ประพันธ์ได้เปรียบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโดยการอุปลักษณ์ว่าพระองค์ทรงเป็นบิดาของปวงชนชาวไทยทั้งประเทศพระองค์มีพระปรีชาสามารถดูแลปกครองประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข และทรงพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญจนเป็นที่ประจักษ์แก่นานาประเทศ

พระองค์คือแผ่นฟ้ามาหาภาพ	ทรงทอทาบดวงตะวันอันฉายส่อง
คือร่มงามความดีที่เรืองรอง	ประดับประคองดอกไม้ในแผ่นดิน
พระองค์คืออาณาจักรรักยิ่งใหญ่	ผู้กล้าให้ กล้าให้ ไม่รู้สิ้น
คือสายฝนซบฟ้ามามาโลมริน	ทุกเทือกถิ่นฐานไทยได้ร่มเย็น

(Department of Fine Arts, 2016: 53)

อดึก็อ้อมร้อนก็หายตายก็พิน ฐ หยิบยั้นเหลียวแลมีแต่ “ให้”
 “มหาราช” แห่งมหาประชาไทย ฐ ยิ่งใหญ่ล้ำเลิศประเสริฐนัก
 (Department of Fine Arts, 2016: 73)

จากบทประพันธ์ข้างต้นมีการใช้ความเปรียบแบบอติพจน์กล่าวเชิดชูและสรรเสริญความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ที่ดลบันดาลให้ความทุกข์ยากของประชาชนหมดสิ้นไปได้ เช่น ประชาชนที่อดอยากก็มีกินอย่างอ้อมหน้า เมื่อทุกข์ร้อนก็ทำให้หายได้ แม้กระทั่งคนที่เสียชีวิตก็ฟื้นคืนกลับมามีชีวิตได้

ยังพระบาทที่ยাত্রา ยาวรอบหล้าฟ้าสากล
พระเสโทที่ถั่งทัน ถ้าไหลรวมคงท่วมไทย
 (Department of Fine Arts, 2016: 79)

จากบทประพันธ์ข้างต้นมีการใช้ความเปรียบแบบอติพจน์เพื่อแสดงให้เห็นการประกอบพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ที่เสด็จไปยังพื้นที่ทุรกันดารจนพระเสโทหลั่งมาทั่วพระวรกาย หากแม่น้ำปริมาณพระเสโททั้งหมดรวมกันได้คงมีจำนวนมหาศาลจนท่วมแผ่นดินได้

4. การใช้ความเปรียบแบบนามนัย คือ การกล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีลักษณะเด่นหรือมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่แทนนั้น โดยเป็นการใช้สิ่งหนึ่งกล่าวแทนอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ในความหมายเดียวกัน (Phonpradapphet, 2017:197) ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมผัสฉล่องรัชธรรมราชาปรากฏการใช้ความเปรียบแบบนามนัยเพื่อเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ร่มฉัตรแก้วปกเกล้าเหนือเขตแคว้น ร่มทุกแดนดำเนินทั่วเขินเขา
 ร่มทุกกลุ่มชุ่มฉ่ำทั่วลำเนา ร่มใจเราใจราชษฎร์ทุกชาติเชื้อ
 (Department of Fine Arts, 2016: 63)

พระทูลกระหม่อมแก้ว เน้นนานแล้วทรงเป็น**ร่มเศวตฉัตร**
 แบกรับราชกิจมาสารพัด หนักกว่ามหากษัตริย์พระองค์ใด
 (Department of Fine Arts, 2016: 173)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบแบบนามนัยโดยใช้คำว่า ฉัตรแก้วเศวตฉัตร อันหมายถึงองค์พระมหากษัตริย์ เป็นเครื่องหมายแห่งความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เปรียบดังร่มที่กางกันเหนือแผ่นดิน เพื่อให้ร่มเงาความร่มเย็นเป็นสุขแก่พสก

นิกร“ฉัตร” ใช้กล่าวแทนการดำรงพระสถานะพระมหากษัตริย์ เพราะฉัตรคือเครื่องสูงชนิดหนึ่ง มีรูปคล้ายร่มที่ซ้อนกันขึ้นไปเป็นชั้น ๆ แสดงพระเกียรติยศ ฉัตรซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นกษัตริย์จึงถูกนำมากล่าวแทน (Phonpradapphet, 2017: 202-203)

กราบงามบัวบาทเจ้า	จอมขวัญ ขาติเฮย
เทียนภักดีพิสกสรรงค์	สว่างแล้ว
เถลิงพระเกียรติราชัน	ช่วงภพ สามแล
รุ่งจรัสอศุลยเดชแพรว	เพริศพันศตพรรษ

(Department of Fine Arts, 2016: 65)

“ครูแผ่นดิน” ถิ่นไทยผอง	ชาติรุ่งเรืองรอง
ด้วยละอองบัวบาทยาดรา	“อัครศิลปิน” ปิ่นนรา
“กษัตริย์นักพัฒนา”	“มหाराช” เหนือ “ราชัน”

(Department of Fine Arts, 2016: 167)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบแบบนามนัยโดยใช้คำว่า **บัวบาท** หมายความว่าบัวที่ผุดขึ้นมารองรับบาทของพระพุทธเจ้า โดยยกย่องหมายถึงพระบาทขององค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นเท้าผู้มีบุญเหมือนพระพุทธเจ้า ผู้ประพันธ์กล่าวถึงโดยการเปรียบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่เสด็จพระราชดำเนินไปทั่วทั้งแผ่นดินไทย โดยใช้คำว่า **บัวบาท** เป็นความเปรียบแบบนามนัยที่พระพุทธเจ้ามีดอกบัวผุดขึ้นรับพระบาท เถกเช่นพระบาทของพระมหากษัตริย์ด้วย

5. **การใช้ความเปรียบแบบปฏิพจน์** คือ การกล่าวในลักษณะของการถามแต่ไม่ได้หวังคำตอบ เพื่อการกล่าวถามเพื่อกระตุ้นความคิดโดยที่ผู้อ่านหรือผู้ฟังทราบคำตอบอยู่แล้วหรือเป็นคำถามที่มีได้ต้องการตอบ (Kongkanan, 1990: 35-65) ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมผัสจรรณลงรัชธรรมราชาปรากฏการใช้ความเปรียบแบบปฏิพจน์เพื่อเป็นการเน้นหรือย้ำความคิด ความรู้สึกของผู้อ่านหรือราษฎรที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฤาษมหรirkษ์เอื้อ อวดาร

ทรงจักรสืบราชการ	พิทักษ์แคว้น
ทรงสังข์หลังธรรมทาน	ทะนุกศาสนา
ทรงกมุทคู่คทาแมน	มหิทธิป้องปรุพี

(Department of Fine Arts, 2016: 65)

จากบทประพันธ์ข้างต้นใช้ความเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระบรมเดชาภาพพิทักษ์บ้านเมืองให้อยู่อย่างผาสุก ผู้ประพันธ์กล่าวถึงพระองค์ทรงเป็นดังพระนารายณ์อวตารมาสู่โลก และใช้คำถามกรกล่าวเชิงถามเช่นนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นดังเทพเจ้าที่เสด็จมาปกครองประเทศและพิทักษ์รักษาบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข

ทรงทฤษฎีใหม่	มนไฟพินิจท่า
ยากจนพิชิตกรรม	ก็ชนะเพราะปัญญา
ชาวโลกก็แซ่ซ้อง	ปิดก้องพระปรีชา
หาไหนกษัตรา	ฤจะเทียบพระฤสย

(Department of Fine Arts, 2016: 103)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้ใช้ความเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยโดยกล่าวเชิงถามว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระปรีชาสามารถในการแก้ปัญหาให้ราษฎรด้วยพระปัญญาของพระองค์จนทั่วโลกแซ่ซ้องสรรเสริญ ยกที่จะมีพระมหากษัตริย์จากชาติใดเสมอเหมือน จะมีกษัตริย์พระองค์ใดที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจดังเช่นพระองค์ก็ไม่เป็น การตั้งคำถามเพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่

จักมีหรือพระราชของชาติไหน	จักยิ่งใหญ่เหมือนพระองค์ทรงดับเชื้อ
จักมีหรือพระราชทรงบำเพ็ญ	เวียงวังเป็นห้องทดลองห้องทรงงาน
จักมีหรือพระราชวังไหนให้คุณค่า	เหมือนพระราชวังจิตรลดาโรฐาน
ทรงทดลองสัมฤทธิ์ผลพระราชทาน	บุญบันดาลประสานไทยให้รุ่งเรือง

(Department of Fine Arts, 2016: 117)

จากบทประพันธ์ข้างต้น ผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมยว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใดยิ่งใหญ่เท่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นการตั้งคำถามเพื่อให้เห็นว่า พระองค์มีพระมหากรุณาธิคุณอย่างล้นพ้นจนยากที่จะมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่ใช้พระราชวังเป็นที่ทรงงานโดยการใช้เป็นห้องทดลองโครงการตามพระราชดำริเพื่อสร้างความรู้เรื่องแก่พสกนิกรชาวไทยได้เฉกเช่นพระมหากษัตริย์พระองค์นี้

แนวคิดในการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

แนวคิดในการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์คือสิ่งที่ก็แสดงออกมาผ่านการกล่าวเปรียบพระมหากษัตริย์ตามความเชื่อและสอดคล้องสัมพันธ์กับคติเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ อันได้แก่ คติเรื่องเทวราชา คติเรื่องพุทธราชา และคติเรื่องธรรมราชา Saenthaksin (1994: 10-13) กล่าวเกี่ยวกับคติของพระมหากษัตริย์ไว้สรุปได้ว่า ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพระมหากษัตริย์เป็นทั้งเทวราชาและธรรมราชา และเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้สั่งสมพระบารมีเพื่อพระโพธิญาณในอนาคตแนวคิดความเป็นพุทธราชาจึงปรากฏขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ก็แสดงไว้วรรณคดียอพระเกียรติหรือวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ โดยเฉพาะในส่วนของการใช้ความเปรียบพระมหากษัตริย์ได้อย่างชัดเจนและมีอยู่จำนวนมาก ผลการศึกษาในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมพันธ์ฉลองรัชธรรมราชา มีแนวคิดในการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในด้านการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระราชฐานะ การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระคุณสมบัติ และการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับการเสริมบารมี ดังต่อไปนี้

1. การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระราชฐานะ ผู้ประพันธ์กล่าวถึงพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์อันนอกเหนือจากทรงเป็นองค์พระประมุขของประเทศ โดยมีแนวคิดในการกล่าวเปรียบพระองค์ว่าเป็นดังพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ และทรงอยู่เหนือกษัตริย์ทั้งปวง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1 พระพุทธเจ้า เป็นการแสดงให้เห็นความคิดความเชื่อที่ว่าพระพุทธเจ้าคือผู้ที่อยู่ในฐานะสูงสุด การยกย่องพระมหากษัตริย์ว่าสืบเชื้อสายจากพระพุทธเจ้า ทำให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ก็เป็นผู้ประเสริฐที่มีฐานะสูงสุดและควรได้รับความเคารพจากบุคคลอื่นอย่างแท้จริงเช่นกัน ดังตัวอย่าง

พระมาแมนสารุชรัอง	สาธุการ
แผ้วภูวดาไตร	ล่งลั่น
เพียงสรรพัญญุตญาณ	สรเพชญ
พุทธิพลบาราศถ้วน	ถ่องเกษม

(Department of Fine Arts, 2016: 115)

จากบทประพันธ์ข้างต้น ผู้ประพันธ์ยอพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเหมือนดังองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า โดยใช้คำเรียก *สรรพัญญุตญาณ* *สรเพชญ* หรือ*สรพเพชญ* ซึ่งเป็นคำเรียกพระพุทธเจ้า เพื่อสื่อแนวคิดว่าพระองค์

ทรงเป็นพระพุทธรูปหรือทรงสืบเชื้อสายมาจากพระพุทธรูปเจ้า

ภูมิพลมหาราชแล้ว	โพธิญาณ
เพ็ญพระโพธิสมภาร	ผ่านแล้ว
ไตรภพนบตรีทวาร	อภิวาท พระแฮ
พระบาทประทับเหนือเกล้า	เทิดเพ็ญ พระทศพล
มงคลสยามชาติไท	ธรรมิศร์
ศรีสง่าดลคุณสถิต	ถ่องหล้า
ดุจสรรเพชญพิชิต	มารพ่าย พันแล
ธ โปรตดินปกฟ้า	เพ็ญพันฟูสมัย

(Department of Fine Arts, 2016: 127)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นเหมือนพระพุทธรูปเจ้า โดยใช้คำเรียกว่า *พระทศพล สรรเพชญ* ซึ่งเป็นคำเรียกพระพุทธรูปเจ้า แสดงแนวคิดให้เห็นว่าพระองค์ทรงสืบเชื้อสายมาจากพระพุทธรูปเจ้าเพื่อเสด็จมาปกป้องรักษาบ้านเมืองให้มีความรุ่งเรือง

1.2 พระโพธิสัตว์ เป็นแนวคิดที่สืบทอดมาจากความเป็นพุทธราชาที่ผู้ประพันธ์นำมากล่าวเปรียบพระมหากษัตริย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นพระราชฐานะอันสูงส่งของพระมหากษัตริย์นอกเหนือจากที่พระองค์ทรงเป็นประมุข คือแนวคิดที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญเพื่อจะได้เป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต ดังตัวอย่าง

พระองค์คือจิตวิญญาน**พระโพธิสัตว์** ผ่องประภัสสรพิบูลสมัยแผ่ไพศาล
บำเพ็ญธรรมค้ำฟ้านานกว่านาน ขอรกราบกรานด้วยชีวิตินจิรันธร์

(Department of Fine Arts, 2016: 53)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีความสว่างเจิดจ้าและบริสุทธิ์ แผ่ไพศาลไปอย่างกว้างไกล พระองค์ทรงบำเพ็ญธรรมเพื่อจะได้เป็นพระพุทธรูปเจ้า

1.3 เทพเจ้า เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเพราะอิทธิพลในเรื่องของความเป็นเทวราชา พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทพเจ้า หรือทรงสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งแนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้มีพระคุณลักษณะพิเศษกว่าบุคคลสามัญ และแสดงให้เห็นว่าพระองค์ทรงดูแลปกป้องพสกนิกรได้

เทพเจ้าที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70 สัมผัสจรรย์ฉลองรัชธรรมราชา ได้แก่
พระพรหม พระนารายณ์ พระศิวะ พระอินทร์ ดังตัวอย่าง

สืบบรรพระศาสน์แพรว	ผดุงสงฆ์
บุญตรุษสารทลอยกระทง	โอบเอื้อ
ภูมิพลังฟ้างเพียงองค์	พรหมเมศวร์
เป็นปทีปมิมอดเชื้อ	ส่องชี้ทางไสว

(Department of Fine Arts, 2016: 157)

เถรรมฉัตรรัฐราชูร์ โขคนแห่งชาติศาสตร์ศิลป์ เพียงพรหมินทร์อวตาร
ตรีภพจารพระเกียรติคุณ อุดลยเดชจอมกษัตริย์

(Department of Fine Arts, 2016: 167)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าเหมือนพระพรหมผู้สร้างโลกและสวรรค์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์มีพระปรีชาสามารถในการทรงนำศาสตร์และศิลป์มาสร้างบ้านเมืองให้มีความเจริญรุ่งเรือง

พระเอกองค์อวตารผ่านจากสรวง	ไทยทั้งปวงได้พึ่งบุญพระนาถา
ทุกโครงการในดงไพรไกลพารา	พระเมตตาปัดทุกข์สุขสำราญ

(Department of Fine Arts, 2016: 55)

ตั้งองค์หริรักษพิทักษ์โลก	มาสร้างโศกสร้างสุขดับทุกข์เข็ญ
โพธิสมภารดาลดลชนร่มเย็น	พระบำเพ็ญทศธรรมนาหทัย

(Department of Fine Arts, 2016: 85)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าเหมือนพระนารายณ์ที่อวตารลงมาสู่โลกเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร แสดงให้เห็นว่าเมื่อใดที่บ้านเมืองเกิดความเดือดร้อนพระองค์จะทรงช่วยแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี เปรียบเช่นเดียวกับพระนารายณ์อวตารลงมาดับทุกข์เข็ญของโลกมนุษย์

ฤทธิวิหมายเสด็จเมื่อ	เมืองดิน
ประทานสุขทั่วธรณินทร์	เนื่องฟ้า
ประทานหลักเลิศศาสตร์ศิลป์	สอนชีพ ชนเอย
ประทานหลากราชกิจกล้า	ก่อเกื้อกมลสยาม

(Department of Fine Arts, 2016: 65)

จากบทประพันธ์ข้างต้นใช้ความเปรียบแบบปฏิพจน์ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นดังพระศิวะ โดยใช้คำถามว่า หรือพระองค์จะทรงเป็นพระศิวะที่ลงมาประทานความสุขให้แก่ราษฎรในแผ่นดิน ทรงประกอบพระราชกรณียกิจอันหลากหลายเพื่อให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข การกล่าวเชิงถามเช่นนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์เป็นดังเทพเจ้าที่เสด็จมาปกครองประเทศ

นาครประสภภยพิบัติ	พระก็จัดประดามี
สิ่งของประเทาทุรวิถิ	และเสด็จจุเอี่ยมเอียน
สมมุติเทวปรมินทร์	วรอินทร์ก็มั่นเหมือน
เจ็ดสิบฉนำกิติมิเลื่อน	ถิรราชบัลลังก์

(Department of Fine Arts, 2016: 177)

จากบทประพันธ์ข้างต้นผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเหมือนพระอินทร์ ที่มาช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของราษฎรด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ที่ดลบันดาลให้ทุกข์ภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหมดสิ้นไป เฉกเช่นพระอินทร์ที่ลงมาช่วยเหลือมนุษยโลก

2. การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระคุณสมบัติ เป็นแนวคิดในการยอพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ที่สืบทอดกันมาเพื่อเปรียบพระคุณสมบัติของพระมหากษัตริย์ตามอุดมคติซึ่งได้รับอิทธิพลความคิดจากศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการยกย่องพระองค์อีกประการหนึ่ง เช่น พระสติปัญญา พระคุณธรรม พระปรีชาสามารถ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 พระสติปัญญา การที่พระมหากษัตริย์จะปกครองประเทศและนำความสุขมาสู่ประชาชนได้นั้นพระองค์ต้องทรงเป็นผู้มีพระสติปัญญารอบรู้ในเรื่องต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ดังตัวอย่าง

เป็นเทวาทรงปัญญาเป็นอาวุธ	บริสุทธิ์พระจรรยาสง่าแสน
ทรงความเพียรเป็นอาภรณ์สะท้อนแทน	ภาพร่าแพนรัศมีที่ผ่องพราว
พระเจ้าไทยเสกสมย์เนรมิต	ทรงประสิทธิ์ประสาทสว่างแห่งห้วงหา
ให้บังเกิดแก่ใจอยู่ทุกครู่คราว	คือเทพท้าวเทวัญผู้บันดาล

(Department of Fine Arts, 2016: 67)

เพื่อรอบรู้วิถีวิถีทุกทิศถิ่น
กว่าสี่พันโครงการทรงพัฒนา

แหล่งน้ำดินฟ้าอากาศฝนหยาดหญ้า
ชุบชีวาพสกมืองของแผ่นดิน

(Department of Fine Arts, 2016: 107)

จากบทประพันธ์สองบทข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับพระคุณสมบัติของพระมหากษัตริย์ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระปัญญาในการแก้ปัญหาบ้านเมือง ทรงมีความรอบรู้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทำให้อาณาประชาราษฎร์อยู่เย็นเป็นสุข เหมือนดังเทพเจ้าที่ดลบันดาลให้เกิดความสงบร่มเย็นในแผ่นดิน

รักพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เอกกษัตริย์สุดประเสริฐเลอเลิศล้ำ
ภายนอกนำแนวคิดวิทยาศาสตร์
ภายในนำธรรมพลังยั่งยืนนาน

ฟางเพียงพ่อกุตาตัวมิเกินกำ
พระผู้นำทางชีวิตจิตวิญญาณ
พัฒนาประเทศชาติทั่วห้อมย่าน
สันตติต่อลูกหลานยิ่งยาวไกล

(Department of Fine Arts, 2016: 75)

งานใดในแผ่นดิน
ทรงเชี่ยวชาญวิชาชาญ
ธรรมใดในแผ่นดิน
ทศพิธราชธรรม

มิสุดสิ้นที่ทรงงาน
ทั้งศาสตร์ศิลปกรรม
มิสุดสิ้นกระแสน้ำ
ทรงใช้ครองผองประชา

(Department of Fine Arts, 2016: 90)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้กล่าวถึงพระคุณสมบัติในด้านพระสติปัญญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า พระองค์มีความรอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ ในทางโลกได้นำแนวคิดทางวิทยาศาสตร์และสรรพวิทยาการต่าง ๆ มาพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง ส่วนในทางธรรมพระองค์ก็ทรงมีทศพิธราชธรรมนำหลักธรรมมาปกครองบ้านเมืองให้เกิดสันติสุข

2.2 พระคุณธรรม พระมหากษัตริย์ต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมซึ่งแนวคิดในเรื่องพระคุณธรรมแสดงให้เห็นอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะความเป็นธรรมราชาหรือราชาผู้มีธรรมเป็นสิ่งที่ได้รับการเทิดพระเกียรติและยอมรับจากพสกนิกร ดังตัวอย่าง

“มหาราช” ชาติใดในโลกนี้
ราชกิจคุณธรรม ๘ บำเพ็ญ

ยังไม่มีเทียมให้ไม่เคยเห็น
๘ ทรงเป็นยิ่งกว่า “มหาชนก”

(Department of Fine Arts, 2016: 73)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้ใช้ความเปรียบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าพระองค์ทรงเป็นยิ่งกว่าพระชนก ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเปี่ยมด้วยคุณธรรม ไม่มีพระมหากษัตริย์ใดในโลกที่จะเทียบเทียมได้

ทรงเป็นกษัตริย์แก้ว	จักรีวงศ์
สถิตเสถียรยืนยง	อะคร้าว
ทศพิชราชธรรมทรง	ยี่ดมั่น
ทุกเขตทุกถิ่นด้าว	จึงสิ้นอัจน

(Department of Fine Arts, 2016: 77)

จากบทประพันธ์ข้างต้นแสดงให้เห็นแนวคิดด้านพระคุณธรรมว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงยึดมั่นในหลักทศพิชราชธรรมในการปกครองบ้านเมือง ทำให้ราษฎรทั่วเขตคามอยู่กันอย่างมีความสุขสวัสดิ์

คือธารเมตตาธรรม	อันลึกล้ำทะเลหลวง
เอิบอาบกำซาบปวง	ทุกลมปราณด้วยปราณี

(Department of Fine Arts, 2016: 79)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้ใช้ความเปรียบพระคุณธรรมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าเหมือนดั่งทะเลหลวงหรือมหาสมุทรที่ลึกกว้างและกว้างขวาง พระองค์ทรงเปี่ยมไปด้วยความเมตตาปราณีต่อพสกนิกรทั้งแผ่นดิน

เสโท ฐ หลั่งริน	พื้นแผ่นดินผ่อนเกภทัย
ร่วมฉัตรวิวัฒน์ชัย	ด้วยเดชพระทรงธรรม

(Department of Fine Arts, 2016: 165)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้แสดงแนวคิดในด้านพระคุณธรรมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าพระองค์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรด้วยพระคุณธรรม ทำให้บ้านเมืองและประชาชนมีความสุขและรอดพ้นจากเภทภัยต่าง ๆ

2.3 พระปรีชาสามารถ เป็นพระคุณลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงปกครองดูแลพสกนิกรให้ได้รับความสุข เช่น ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขอาณาประชาราษฎร์ ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภก ทรงเป็นอัครศิลปิน ทรงเป็นกษัตริย์แห่งเกษตร เป็นต้น ดังตัวอย่าง

เทิดในหลวงในดวงใจไทยทั้งชาติ ในวารทรงครองราชย์เจ็ดสิบพรรษา
องค์ภูมิทรปิบัณฑิตย์นักพัฒนา พระปรีชาทุกด้านงานแผ่นดิน
(Department of Fine Arts, 2016: 105)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้แสดงแนวคิดในด้านพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่มีความรอบรู้ในสรรพวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาประเทศ

จากบ้านน้อยเมืองใหญ่ทุกจังหวัด ฝ่าพวงชัยดงดอยแดนภูเขา
ราษฎร์เดือดร้อนพบภัยให้บรรเทา ทรงปัดเป่าปลดเปลื้องทุกเรื่องไป
อดก็อ้อมร้อนก็หายตายก็ฟื้น ๕ หยิบยื่นเหลือแถมมีแต่ “ให้”
“มหाराช” แห่งมหาประชาไทย ๕ ยิ่งใหญ่ล้ำเลิศประเสริฐนัก

(Department of Fine Arts, 2016: 73)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้แสดงแนวคิดในด้านพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าพระองค์ทรงเป็นผู้บำบัดทุกข์บำรุงสุขอาณาประชาราษฎร์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อแก้ไขปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรด้วยพระปรีชาสามารถ ทำให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากเภทภัยต่าง ๆ ทุเลาเบาบางลงไปได้

ปฐมบทปรับดิน-น้ำตามลำดับ เพื่อรองรับผืนป่าแหล่งอาหาร
ทรงคิดค้นนวัตกรรมชานาญการ สรรค์ราชบริพารเข้าร่วมมือ
รวบหลักรู้สู่หลักทำยาหลักคิด ศาสตร์แห่งวิทย์ครบถ้วนควรเชื่อถือ
พันโครงการสัมฤทธิ์ผลชนเลื่องลือ กระทบอ่อนชื่อสยามกล้าสู่สากล

(Department of Fine Arts, 2016: 75)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้แสดงแนวคิดให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงคิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ ด้วยความรอบรู้และเชี่ยวชาญ ทรงนำหลักสรรพวิชาการมาพัฒนาประเทศชาติด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ เกิดเป็นโครงการในพระราชดำริจำนวนมาก จนเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยกย่องสรรเสริญไปทั่วโลก

ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภก ช่วยยอยกพระศาสนาทุกหน
ทั้งพุทธคริสต์อิสลามน้อมนำกมล พระบารมีมากล้นพันรำพัน

(Department of Fine Arts, 2016: 97)

ทะนุศาสตร์เสริมส่งจำนงหมาย ทรงสืบสายสัมพันธ์อันเลิศค่า
เชื่อมสายใยน้อมนำหลักธรรมมา ทุกศาสนาเอื้ออารีมีต่อกัน

(Department of Fine Arts, 2016: 135)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้แสดงแนวคิดในด้านพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในด้านที่พระองค์ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภก ทรงทำนุบำรุงศาสนาทุกศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรือง และให้ประชาชนที่นับถือศาสนาต่างกันมีความเอื้ออารีและให้ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันโดยพระองค์เป็นศูนย์รวมใจของคนทุกศาสนา ใต้ร่มพระบารมีของพระองค์

ย่อมยุคทองครองถิ่นสืบศิลปศาสตร์ เพียงพระราชนิพนธ์มงคลขวัญ
เทิด “อัครศิลปิน” ปิ่นราชัน มนต์สรวรค์กลมไทยไกลกังวล

(Department of Fine Arts, 2016: 61)

พระทรงเป็นแบบอย่างทางศิลปะ เป็น “อัครศิลปิน” ปิ่นสยาม
ทรงดนตรีนิพนธ์เพลงบรรเลงตาม ทรงมีความเป็นอัจฉริยะประจักษ์จริง

(Department of Fine Arts, 2016: 105)

จากบทประพันธ์ข้างต้น แสดงแนวคิดในด้านพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในด้านที่พระองค์ทรงเป็นอัครศิลปิน มีพระอัจฉริยภาพในการทรงดนตรี และพระราชนิพนธ์เพลง และทรงเชี่ยวชาญศาสตร์แห่งศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชน

กษัตริย์คือเกษตรแห่งเขตชั้นฟ้า หลากร้อยพันทรงดำริก็ฝลirim
แตกก้านกิ่งมิ้งไม้ไพรพนม ปากกลางใจใครอดมด้วยร่มเงา

(Department of Fine Arts, 2016: 63)

พระทรงเป็น “พระอัจฉริยะ” “กษัตริย์เกษตร”
พระทรงเดชเด่นประจักษ์พระศักดิ์ศรี
“พระบิดาแห่งฝนหลวง” ราษฎร์เปรมปรีดิ์
ชูชีวีที่แล้งร้ายให้ชื่นเย็น

(Department of Fine Arts, 2016: 117)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้แสดงแนวคิดในด้านพระปรีชาสามารถของพระบาท

สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในด้านที่พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์แห่งเกษตรแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาบ้านเมือง ดังเช่นโครงการตามแนวพระราชดำริต่าง ๆ พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา โดยเฉพาะทางด้านการเกษตรจนได้รับพระฉายาว่าทรงเป็นเกษตรราชา หรือกษัตริย์เกษตรของปวงชนชาวไทย

3. การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับการเสริมพระบารมี เป็นการกล่าวถึงสิ่งส่งเสริมบารมีของพระมหากษัตริย์ให้ยิ่งใหญ่และเด่นชัด โดยมีคติความเชื่อในเรื่องของพระมหากษัตริย์ทรงมีความพิเศษกว่าบุคคลสามัญเป็นปัจจัยสำคัญในการกล่าวถึงสิ่งที่เสริมพระบารมีของพระมหากษัตริย์ เช่น ทรงมีพระราชทรัพย์อันวิเศษ ทรงบันดาลความมหัศจรรย์ เป็นต้น เพื่อแสดงพระบารมีอันสูงส่งของพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่าง

พระบารมีเกริกไกรแผ่ไพศาล	รมพระโพธิสมภารประมาณหมาย
ชนต่างถิ่นต่างระยอบมอใจกาย	พึงพาทายใต้มหาพระบารมี
พระเกียรติ ๘ แผ่ไกลไปทั่วหล้า	พระบุญญาปรากฏไกรในทุกที่
นานารัฐกล่าวขวัญอัญชลี	ต่างสดุดีกษัตราเหนือราชัน

(Department of Fine Arts, 2016: 99)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้กล่าวถึงพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า พระบารมีของพระองค์เป็นที่เลื่องลือขจรขยายไปไกลต่างชาติให้การยอมรับ และยกย่องสรรเสริญในพระเกียรติคุณของพระองค์มากกว่าพระมหากษัตริย์พระองค์ใด

ทรง ยศปรากฏก้อง	เกียรติทวี
ทรง คักดั่งศักรี้	เกริกฟ้า
ทรง บุญญุติ	งามเด่น
ทรง ภพบรรจบหล้า	โลกซ้องสดุดี

(Department of Fine Arts, 2016: 109)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยใช้คำว่า *ทรงยศ ทรงศักดิ์ ทรงบุญ และทรงภพ* เพื่อแสดงให้เห็นพระบารมีของพระองค์ว่า มีความพิเศษกว่าบุคคลทั่วไป ทรงมีชื่อเสียง ประชาคมโลกต่างแซ่ซ้องสรรเสริญ

ดุจโคมทองส่องพิภพจบสวรรค์	ยิ่งสุริย์จันทร์แจ่มจ้าอาภาแสง
พระบารมีมากล้นพันสำแดง	กระจ่างแจ้งเจิดจรัสอัครจรรย

(Department of Fine Arts, 2016:87)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้กล่าวถึงพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า พระองค์ทรงบันดาลความมหัศจรรย์ มากล้นเป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่ประชาชน โดยใช้ความเปรียบให้เห็นพระบารมีของพระองค์ยิ่งกว่าดวงจันทร์และดวงอาทิตย์บนฟ้า

เหนือปวงมหาราชทั้ง	แดนไตร
มิจับดาบแต่จับใจ	ไพร่ฟ้า
ทรงพรหมพรา้งน้ำพระทัย	ชโลมถิ่น เขษมแฮ
ปารเมศ ฐ ป้องหล้า	ปกเกล้าบริหาร

(Department of Fine Arts, 2016: 157)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้กล่าวถึงพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า พระองค์ทรงอยู่เหนือสรรพสิ่งทั้งปวง อยู่เหนือเทวดาทั้งสามภพ ได้แก่ สวรรค์ มนุษย์โลก และบาดาล ทรงปกปักษ์รักษาบ้านเมืองและราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุขสวัสดิ์

ลงมือทำทุกคำตอบจึงรอบรู้	ธ ทรงกู่สถานการณ์โลกขานไข
คือราชาเหนือราชันนิรันดร์ไป	ยุคสมัยไพศาลจดจารจำ

(Department of Fine Arts, 2016: 63)

เลิศศักดิ์เลอสิทธิ์เบื้อง	บารมี
คือเทพ ณ ธรณี	แม่แท้
คือกษัตริย์ยิ่งกษัตริย์ศรี	สมจักร พรดิพ้อ
คือพระภูมิพลแล้ว	รุ่งหล้าเรื่องพระนาม

(Department of Fine Arts, 2016: 65)

จากบทประพันธ์ข้างต้นได้กล่าวถึงพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่า พระองค์ทรงอยู่เหนือกว่ากษัตริย์ทั้งปวง กวีแสดงออกถึงการยกย่องและเทิดทูนพระองค์โดยใช้ความเปรียบพระองค์เหมือนดังเทพเจ้าที่เสด็จลงมาสู่โลกเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์

บทสรุป

การศึกษาความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ เรื่อง 70 สัมพันธฉล่องรัชธรรมราชาทำให้เห็นความสำคัญของการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติว่า ความเปรียบมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์วรรณกรรมประเภทนี้ กล่าวคือ ความเปรียบมีผลส่งเสริมภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ ความเปรียบช่วยแสดงภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่นอกเหนือจากการบันทึกตามระเบียบแบบแผนของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และยังมีบทบาทในการกล่อมเกลापสกนิกรในสังคมให้ตระหนักและสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์

ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้จึงล้วนแล้วแต่เพื่อจุดประสงค์ในการที่จะยกย่องสรรเสริญพระเกียรติคุณในองค์พระมหากษัตริย์ให้เด่นชัดที่สุดตามกระบวนการทางวรรณศิลป์ที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของผู้ประพันธ์ การใช้ความเปรียบในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติจึงสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นบุคคลในสังคมมีต่อพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ตามความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติก็ย่อมมีบทบาทชี้แนะและสืบทอดความคิดที่มีต่อพระมหากษัตริย์ในสังคมสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันได้เช่นกัน

การใช้ความเปรียบตามขนบทั้งขนบทางวรรณศิลป์และขนบทางความเชื่อความคิดที่ผู้ประพันธ์มีต่อพระมหากษัตริย์นั้นผู้ประพันธ์เป็นผู้สืบทอดขนบความเปรียบและแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ผู้ประพันธ์เห็นว่าขนบมีแต่เดิมมาดีงามเหมาะสมสอดคล้องกับคำกล่าวในงานวิจัยของ Sakunrakkhamsuk (2011: 166) ที่ว่า การเข้าถึงและซาบซึ้งพระยศ พระเกียรติ พระบารมี ตลอดจนพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตในวรรณคดีของพระเกียรติไม่อาจเกิดขึ้นเพียงแต่เข้าใจความหมายของคำศัพท์ตามรูปคำเพียงอย่างเดียว หากต้องอาศัยการแปลโดยอรรถหรือนัยทางความหมายอันแสดงให้เห็นถึงกลวิธีทางวรรณศิลป์ของการใช้ความเปรียบ ทั้งนี้ต้องอาศัยสัมพันธบทกวีวรรณคดีไทยเรื่องอื่นๆ ขนบทางวรรณศิลป์ ตลอดจนบริบททางสังคมไทยอันเกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่เป็นรากฐานสืบทอดทางความคิดต่อมาจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดในการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติ เรื่อง 70 สัมพันธฉล่องรัชธรรมราชาแสดงให้เห็นว่า สังคมไทยมีคตินิยมเรื่องเทวราชา พุทธราชา และธรรมราชามาโดยตลอดนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาจจะ

มีเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย ความคิดความเชื่อที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์จึงเป็นไปในลักษณะของการผสมผสานระหว่างความเป็นเทพในศาสนาพราหมณ์ และความเป็นพระราชอาผู้ทรงธรรมอย่างพระพุทธศาสนา แนวคิดในการใช้ความเปรียบเกี่ยวกับพระราชฐานะ พระคุณสมบัติ และสิ่งเสริมพระบารมีจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นคตินิยมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยได้อย่างชัดเจน

Reference

- Department of Fine Arts. (2016). *Chetsip sam phat cha long ratchatham maracha kawiniphon chaloemphrakiat phrabatsomdet phra pora min thara maha phumiphon-adunyadet nueang nai okat chat ngan chalong siri ratchasombat khrop chetsippi*. (in Thai) [70th Year Anniversary of Rajdhammaraja: A Poem in Honor of His Majesty the King Bhumibon Adulyadej on Occasion of 70th Year Celebration of His Accession to the Throne]. Bangkok: Rungsin Publishing House.
- Itrat, C. (2003). *Yen phra yot pun duean den fa*. (in Thai) [Fame is Cool as Sky-Moon]. *Manusatparitat*, 23 :7-16.
- Kongkanan, W. (1990). *Wannakhadi sueksa*. (in Thai) [Literature Studies]. (2nd Edition). Bangkok: Thaiwatthanaphanit.
- Phonpradapphet, P. (2017). *Uppalak sadaeng arom nai phasa Thai*. (in Thai) [Emotional Metaphor in Thai]. *Journal of Wiwitwannasan*, 1(1) : 63-84.
- _____. (2017). *Nammanai nai phasa thai*. (in Thai) [Metonymy in Thai]. *Journal of Wannawithat*, 17 : 188-216.

- Saengthaksin, Y. (1994). *Wannakhadi yo phrakiat*. (in Thai) [Eulogy Literature]. Bangkok: Council of Teachers Press.
- Sakunrakkhwamsuk, P. (2011). *Khwam priap kiaokap phramahakasatri nai wannakhadi yo phrakiat samaikrung si ayutthaya thueng krung rattanakosin tonton*. (in Thai) [A Comparison of the King in the Eulogy Literature from Ayudhya Period to Early Rattanakosin Period]. Master's Thesis in Thai Language, Graduate School, Srinakharinwirot University.
- Wetphada, T. (2006). *Hom lok wannasin*. (in Thai) [Fragrance of the World of Literary Art]. Bangkok: Pachera Publishing House.